

УДК 1(091) (096)

А.Довгань

(Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя)

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ НОТАТКИ Т.КОТАРБІНСЬКОГО ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Т.Котарбінський прагнув визначити ефективні шляхи збільшення позитивних технічних якостей дії людини, серед яких основними є ефективність, надійність, точність і економічність. Він виділив наступні способи організації продуктивної діяльності: активізацію, автоматизацію, інструменталізацію, антиципацію, потенціалізацію, кунтацію, інтеграцію, препарування (підготовку), і манентизацію, програмізацію, раціоналізацію, координацію, концентрацію, колективізацію, спеціалізацію, централізацію. Серед всіх цих способів Т.Котарбінський основними виділив активізацію та автоматизацію.

Активізація полягає в тому, щоб поводитися діяльніше уникаючи автоматизму пасивності. Тобто не гальмувати довільних імпульсів, будь-то напруга м'язів або напруга уваги. Польський вчений наголошує на важливості саме довільного імпульсу, що пов'язаний із зусиллям. Імпульси, на його думку, повинні продукуватися у достатній кількості і мати відповідну межі діяльності інтенсивність і силу. В даному випадку Т.Котарбінський звертає увагу на значимість ініціативи і підкреслює, що людина діє ініціативно творчо і самостійно тоді, коли результат або продукт її діяльності набуває для неї якої-небудь особистої суб'єктивної цінності. Отже, завдання праксеології, підкреслює вчений, полягає в тому, щоб виявити і продукувати творчість в ході систематичної репродуктивної роботи.

Під автоматизацією Т.Котарбінський розуміє найбільш економну передачу діяльнісних імпульсів. Вона наявна тоді, коли індивід обмежує власне втручання в хід подій, які значною мірою починають відбуватися самі по собі. І якщо активізація вимагає застосування необхідного зусилля, то автоматизація тільки того зусилля, яке потрібне в даний момент. Активізація не завжди доречна, оскільки людина (чи група) не завжди діє в критичних ситуаціях. Вчений розуміє, що цінність критичних ситуацій полягає в їх здатності примушувати людей виробляти вищі форми, нові технічні засоби життєдіяльності, тому, на його думку, різні способи активізації та автоматизації потрібно застосовувати враховуючи конкретні життєдіяльні ситуації. Т.Котарбінський для підтвердження своєї думки приводить приклад, коли сучасні раціоналізатори фізичної праці піклуються про оптимальне розмежування матеріалу відносно робітника, наприклад, цегли щодо каменяра, щоб мінімізувати його зусилля. Про необхідність мінімізації зусиль говорить і той факт, що у випадках, коли реорганізація (покращення) діяльності вимагає дуже великих зусиль, часто не змінюють на краще організаційні форми праці. Іншими словами, люди часто віддають перевагу тому, що гірше, якщо воно не вимагає застосування гіперзусиль, аніж кращому, якщо воно (краще) досягається ціною дуже великого напруження психоемоційних, фізичних, чи соціальних сил.

Окрім того, пише вчений, економія зусиль можлива за умови раціонального використання ресурсів природи, наприклад, коли ліс сплавлять річкою. Також таке прагнення до мінімізації зусиль призводить до домінування консервативно-традиційних і профілактичних форм дії. Слід також приймати до уваги, що автоматизація поведінки в одних відносинах стає умовою активізації організаційної діяльності людини в інших.